
МЕДИИ И КОМУНИКАЦИИ НА 21. ВЕК
21ST CENTURY MEDIA AND COMMUNICATIONS
3/2019

Владимир МИТЕВ

Блог „Мостът на приятелството“, Русе, България
vladimir.mitev@abv.bg

**ЕДИН ДРУГ ВИД ТРАНСГРАНИЧНА ЖУРНАЛИСТИКА – ПРЕДСТАВЯНЕ
НА ЖУРНАЛИСТИЧЕСКИЯ ОПИТ ОТ БЛОГА „МОСТЪТ НА ПРИЯТЕЛСТВОТО“**

Vladimir MITEV

Blog „The Bridge of Friendship“, Ruse, Bulgaria
vladimir.mitev@abv.bg

**ANOTHER KIND OF CROSS-BORDER JOURNALISM – MAKING SENSE
OF THE JOURNALISTIC EXPERIENCE OF THE BLOG „THE BRIDGE OF FRIENDSHIP“**

Abstract: This publication examines the notion of ‘cross-border journalism’ in its western form. It also attempts to present an alternative cross-border journalism based on the experience of the author with the Romanian-Bulgarian “The Bridge of Friendship” blog and the impressions received from other Bulgarian cross-border websites. The international brand of cross-border journalism is used for investigations – such as “The Panama Papers” – which involve the cooperation of journalists from various countries. The kind of cross-border journalism found in the “Bridge of Friendship” blog is both local and regional. It does not have an investigative element but it tries to bring about change through the mutual knowledge and understanding of Romanians and Bulgarians. It defines a Bulgarian-Romanian point of view of the world and presents the common Romanian-Bulgarian spaces in politics, economy and culture.

Key words: cross-border journalism, Romania, Bulgaria, EU public space, common spaces.

Европейският съюз разглежда по нов начин понятието „граница“. От стена, разделяща народите, европейската граница се превръща в магическа линия, отвъд която започва общуване, опознаване и сътрудничество със съседите. „Пресичането на границата“ се превръща в обект на множество доклади и стратегии на Съюза, който разчита на трансграничните връзки (вж. European Commission 2017:1 и 2017:2).

Според съобщение на Европейската комисия към Европейския съвет и Европейския парламент от 20 септември 2017 г. вътрешнограничните региони на ЕС покриват 40% от площта на ЕС. В тях живеят 30% от населението – 150 милиона души. Те произвеждат 30% от БВП на ЕС. 1,3 млн. работници пътуват трансгранично, за да отидат на работа (European Commission 2017:3).

Европейските граници поставят и проблема за трансграничното публично пространство (Hein-deyckx, François 2016). Именно тук специална роля може да играе трансграничната журналистика.

Обект, цели и методи на изследване

Тази публикация разглежда проблема за трансграничната журналистика в европейски, балкански и български контекст – практика, която в момента се утвърждава и предстои да става все по-популярна. Основният метод на изследване е desk research. Използвани са данни за посещаемостта на блога „Мостът на приятелството“ за периода септември 2015 – януари 2019 г. Блогът илюстрира един по-специфичен подход към трансграничната журналистика на север и юг от Дунав. Публикацията си поставя за цел да представи и да покаже необходимостта от трансграничната журналистика,

разбирана не толкова като разследвания на журналисти от различни страни, колкото като средство за създаване и разширяване на общите медийни и обществени пространства между съседите в региона.

Един от пионерите в този жанр на европейско ниво – германката Бригите Алфтер – дава следната дефиниция на трансграничната журналистика: „Журналисти от различни страни изследват тема, която е актуална в техните държави. Те събират и споделят информация и документация, която контролират и допълват помежду си, за да получат резултати от значение за тяхната регионална, национална или международна аудитория“ (European Journalism Observatory 2018). Тази дефиниция е валидна за вида трансгранична журналистика, който се прочу с изследвания от рода на „Документите от Панама“, за ползване на офшорни зони от световноизвестни политици, бизнесмени и публични фигури. В рамките на това разследване журналистите от германския вестник *Süddeutsche Zeitung* обработват 2,6 терабайта данни в партньорство с Международния консорциум за разследващите журналисти. В разследването участват 400 журналисти от 100 медийни организации в 80 държави (Sueddeutsche).

Към трансграничната журналистика могат да се причислят и други медийни инициативи – като например телевизии от рода на германо-френската обществена телевизия *Arte*, при които освен отразяване на трансгранични теми има и обмен между журналистическите култури на френските и германските журналисти, работещи в едни и същи редакции. На Балканите журналистика, пресичаща границите и стремяща се да създаде трансгранично публично пространство, прави например сайтът *BalkanInsight.com*, който е фокусиран по-специално върху Западните Балкани и пише с подчертан акцент по актуални политически въпроси.

В този контекст стават интересни българските опити за трансгранични медии. Авторът на статията е и главен редактор на румъно-българския блог „Мостът на приятелството“ (<https://movafaq.wordpress.com>), създаден през септември 2015 г. „Мостът на приятелството“ е трансграничен блог за новини, анализи и коментари, поддържан на румънски, на български и понякога на английски език. Обект на изследване е доколко блогът успява да реализира нов тип трансгранична журналистика, която се вписва в идеята за създаване на трансгранично публично пространство, като допринася за по-добро разбиране на съседите и за обществена промяна.

На Запад е популярна концепцията за трансгранична журналистика (cross-border journalism), която има изразен разследващ елемент. За разлика от нея, трансграничната журналистика на блога „Мостът на приятелството“ реализира обществена промяна, без да се използва софтуер и да се обработват масиви от данни. В случая важно е пресъздаването в онлайн пространството на духа на отвореност през границата, проблематизирането на различни теми от българо-румънска гледна точка, представянето на качествени журналистически статии и интервюта.

Западната трансгранична журналистика и нейните локални граници

„Когато политиката, икономиката и престъпността действат трансгранично, журналистите трябва да направят същото“, пише германската журналистка Бригите Алфтер в своя „Наръчник за трансгранична журналистика“, който излезе през 2015 г. на датски, през 2017 г. на немски (вж. представянето в: *Halem Verlag* 2017), а предстои да бъде отпечатан и на английски език. Нашумял класически пример за подобно усилие е разследването „Документите от Панама“ за ползване на офшорни зони от световноизвестни политици, бизнесмени и публични фигури.

И примерът, и дефиницията насочват към два основни елемента в налагащото се в момента в света разбиране за трансгранична журналистика: тя е резултат от сътрудничеството през границите на колеги от различни страни и има разследващ характер. През 2005 г. Бригите Алфтер основава заедно със своя колега Нилс Мулвад разследващата паневропейска мрежа на журналисти *Farm Subsidy* (*Farm Subsidy* 2017), която разкри, че земеделските субсидии на ЕС облагодетелстват не толкова дребните фермери, колкото големите корпорации. Алфтер създава и първия европейски фонд за подкрепа на трансгранична журналистика (*Journalism Fund* 2019).

Западната трансгранична журналистика има своите граници на постижимото, когато се прилага в българското общество. По правило тя има разследващ характер. Задължително включва сътрудничество на журналисти от различни страни. Публикуваните статии са общо постижение и са резултат от споделяне на информация и сътрудничество. Тя предполага и преглед на информационни масиви. В нея журналистите запазват дистанция от обекта на своя интерес и го анализират безстрастно. Така те действат като „кучета пазачи“ – намесват се, за да коригират отклоненията в обществените отношения.

Бивол и *Rise Project* (Румъния) си сътрудничат успешно по разследвания за измами в усвояването на средства от еврофондовете. Но въпреки професионалната си работа по осветляването на казуси като аферите около Първа инвестиционна банка, GP Group „Бивол“ поражда в своята дейност и обратен ефект. На фона на едно апатично общество с институции, в които няма високо доверие, трансграничните журналисти изземват ролята на прокурори и съдии. Вместо свръхактивността им да провокира реакция на институциите и обществото, тя често по-скоро засилва апатията в обществото. С всяко разкритие хората се убеждават, че „всички са маскирани“ и единствената възможна промяна е просто едни корумпирани елити да заменят други. Зрителите се задоволяват с това по телевизията да бъде разигран поредният скандал, без да чувстват, че играта от малкия екран истински ги засяга. В този дух е интересното и явлението „Господари на ефира“, където „разследвания“ се изиграват като реалити шоу, а понякога в него има открито театрални елементи.

В търсене на промяната – български трансгранични медии

Оказва се, че обществената промяна не настъпва просто с изваждане на показ на поредните грехове на прехода. Какво обаче е промяната и как може да се постигне? Теоретикът на промяната Робърт И. Куин твърди, че нуждата от дълбока промяна възниква там, където се появяват разминаване и дисонанс между различните елементи, които конструират средата на индивида (Walker Keith). В този смисъл промяната е духовно усилие, свързано с изминаване на път, попадане в непозната обстановка и неистово търсене на оригинални творчески решения, водещи до преоткриване на личното аз и на истината за света и обществото. В такъв случай промяната – в медиен или в обществен план, би трябвало да е свързана със създаването на ново пространство, с нова гледна точка, с нов субект, чиито дейност и послания имат модернизационен ефект.

Трансграничната журналистика на блога „Мостът на приятелството“ възниква именно от нуждата да се потърси трансгранично публично пространство, да се върви по път на открития, да се отрази подценената в националните медии на Румъния и България тенденция за сближаване между румънци и българи. Блогът се вписва в групата на няколко други медии, които в известен смисъл са подобни:

– **Glaspress** (<https://www.glaspress.rs/>) е медия от и за българите в бивша Югославия и в бившия СССР. Журналистите на Glaspress са българи от тези две големи геополитически пространства и дават уникален за българското медийно пространство поглед към живота на българските общности в Западните Балкани и в бившия СССР. Голямата част от статиите са на български език, а в някои случаи се публикува и на сръбски. Медията има „ярка“ (гео)политическа позиция – често руските или сръбските интереси са виждани като противоположни на българските. Чрез нея обаче може да се добие добра представа за живота и проблемите на българските общности в близката чужбина.

– **Voice-bg** (<http://voice-bg.com/>) предлага новини за Македония и българо-македонските отношения. Подобно на „Мостът на приятелството“ е проект на един човек – журналиста Петър Марчев. Много от статиите са препечатвания от други медии, като сред гостуващите автори е Иван Николов – колумнист на Glaspress и ръководител на българския културно-информационен център в Босилеград. Статиите на Voice-bg представят по правило българска гледна точка към събитията в Македония или Западните Балкани. В този смисъл те играят ролята по-скоро на вектор, насочен към Македония и региона, отколкото на мост между България и тях. От значение е и че сайтът отразява новини от Казанлък и Стара Загора, като явно се списва от този вътрешен български край.

– **Obzor News** (<http://www.obzornews.bg/>) и **24rodopi** (<http://rodopi24.blogspot.com/>) са с фокус България и Турция. Obzor News впечатлява с обхвата на своите статии и със задълбочеността на анализа в тях. Там се пише често за международни отношения, следи се пулсът на регионалните събития и на европейските процеси с отражение върху нашата част на континента, отразяват се български културни събития в Турция, пише се за човешките връзки между българи и турци и т.н. Сайтът се списва само на български и избягва емоционални оценки и нападки. 24rodopi е част от мрежа сайтове, които отразяват новини от региони като Шумен, Смолян, но и Турция. Сайтът има и турскоезична версия, която отразява актуални политически и обществени новини за България. Българската версия на 24rodopi има подчертана ориентация към жълтите и криминалните новини.

Трансграничната журналистика на блога „Мостът на приятелството“

В този контекст блогът „Мостът на приятелството“ се стреми да преодолее представянето на съседа в румънските или в българските медии изключително през национална призма. Днес не е

достатъчно да препечатаме статии на западните медии за Румъния или България, за да мислим, че разбираме какво става там. Като съседни ние би трябвало да имаме своя добавена стойност при разбирането на съседа си и да го гледаме със своите собствени очи.

Очите, през които румънци и българи се гледат, често са пълни със стереотипи, клишета или незаинтересованост, наложени в миналото и използвани периодично от политически лобита в двете страни. Блогът обаче си поставя за цел да бъде и системен медиен опит да се мисли от българо-румънска гледна точка за света.

Отварянето към съседа, напускането на тесните национални граници поражда постоянна необходимост от преосмисляне кои сме ние и кои са другите в променящия се свят. А това е същността на промяната и на модернизацията. Когато се тръгне по този път, не може да не се забележи, че съществува общност на румънци и българи, които развиват трансгранични отношения помежду си. Освен всичко останало блогът отразява именно дейността на тези трансгранични общности.

В публикациите на блога няма разследващ елемент. Има обаче новаторство – представят се специфични теми и събеседници, които отсъстват в другите медии. Търсят се смисълът, развитието, ценностите, обществената промяна в подхода към темите, дори когато става въпрос за политика, където е трудно различните хора да имат обща позиция. Постижението на блога е не в използването на сложен софтуер и програмистки умения за обработка на данни, а на творческия дух на авторите, на уменията да се мисли критично и да се изрази убедително и ефектно дадена идея на базата на фактите.

Блогът популяризира примери за социална промяна в нашите две страни, като: румънския театър, лятното училище за социални науки в село Телчу, безплатния туристически тур на Русе, традиционните велопоход (300 участници) и международен шосеен пробег Русе – Гюргево (250 участници), както и други инициативи.

На блога има интервюта с румънски и с български дипломати и евродепутати, с университетски преподаватели по социални науки, с интелектуалци и хора на изкуството, с експерти в сферата на спорта, трудовите права, програмисти. Освен българи и румънци, интервюта, публикувани на блога, са дали Рикардо Петрела – бивш съветник в Европейската комисия на Жак Делор, Роналд Ъънг – консултант по добро управление и колекционер на български картини, Йохан Галтунг – човек със съществен принос към теорията за разрешаване на конфликти и за мира в международните отношения, Реза Давари – виден ирански философ и председател на Иранската академия.

Освен авторски текстове на създателя на блога в него има публикации на български и румънски журналисти, университетски преподаватели, специалисти по международни отношения. Блогът съдържа презентации, видеоматериали (от дискусии, пресконференции) и аудиоинтервюта – преведени със субтитри на английски, румънски или български език.

Основни теми на статиите са: румънската борба с корупцията, международни отношения в черноморския и дунавския регион, както и в Източна Европа, протести и гражданско общество в Румъния и България, българо-румънски културни събития в трансграничния район Русе–Гюргево, румънски театър и румънско кино, българи в Румъния (и в Република Молдова), социални права, българо-румънски отношения.

Данни за посещаемостта на блога

Блогът „Мостът на приятелството“ започва да функционира на 19 септември 2015 г. Към края на януари 2019 г. има 553 статии и над 89 000 импресии. 37 200 са импресиите от Румъния (42%), 36 500 са импресиите от България (41%), 3680 са импресиите от САЩ (4%), 2000 – от Великобритания (2,2%), 1750 – от Германия (2%) и 950 – от Република Молдова (1%). Сайтът е посещаван често и от страни като Италия, Франция, Гърция, Полша, Италия, Канада, Белгия и Австрия.

30 800 импресии (34,6%) идват от Facebook. Други 22 000 импресии (24,7%) са трафик, дошъл от търсачки. Близо 9900 импресии (11%) идват от препратка на румънския сайт Gândul. Малко над 1000 импресии (1,1%) са дошли от четеца на Wordpress – услуга, която ползват само регистрирани потребители на тази платформа.

Данните показват, че блогът е жив, тъй като постоянно получава посещения от търсачки, независимо дали има нови негови статии, споделени в социалните мрежи, или не. Очевидно, Румъния и България са основните страни, където той се чете. Но той има много читатели в страните от ЕС и в този смисъл играе ролята на мост не само между Румъния и България, но и между тези две

страни и останалата част на Европа и света. Перспективите пред блога са свързани с разширяване на неговите читатели в Румъния и България и с предлагане на повече англоезично съдържание. В началото на 2019 г. на блога бе публикувана първата статия на немски език, а от 2017 г. на него има и публикация на сърбохърватски език.

Най-четената статия на блога има над 20 000 импресии на румънски език и е посветена на кражбите на румънски автомобили в България – дали те са мит, или реалност. Статията стъпва на информация от българското и румънското МВР, от Евростат, на свидетелства на румънци, посещаващи многократно България.

Най-четената статия на български език има 14 800 импресии. Тя е препечатка на анализ на главния редактор на румънския сайт на гражданското общество „Чиста Румъния“ – Лучиан Давидеску, който твърди, че в страни като Полша, Румъния и България чуждестранният капитал има най-голяма възвращаемост на инвестициите си в целия ЕС и затова не е оправдана критиката към народите от Централна и Югоизточна Европа, че са мързеливи и нископродуктивни.

Сред четените статии са и „Един ден във финландско училище“ (6800 импресии на български език) – репортаж на журналистка от румънското списание „Декът о ревиста“; излязлата първоначално в сп. „Икономика“ „Румъния и България – сравнението ражда истината“, която сравнява различни икономически показатели на двете страни (2400 импресии на румънски език); интервюто с румънския анализатор Думитру Борцун за идентичността на „партията на младите“ в румънската политика – „Съюзът „Спасете Румъния“ (1500 импресии, статия, излязла само и единствено на блога) и статията от в. „Адевърул“, която обяснява защо българите градинари в Румъния са наричани „сърби“ (615 импресии на български и 590 импресии на румънски език). С близо 650 импресии на български език е статията на румънския пололог Сорин Йоница за средновековните връзки между власи и българи.

През декември 2017 г. блогът публикува дигитална книга за румъно-българските отношения в областта на транспортната свързаност и външнополитическите връзки, която се нарича „Трудното сътрудничество“. Книгата бе препечатана на сайта на Института за икономика и международни отношения в София. Само от блога тя е била сваляна 40 пъти на български език, 26 пъти на румънски език и 14 пъти на английски език.

Блогът отразява системно промените и важните събития в румънската политика и общество през последните години. За парламентарните избори в Румъния през 2016 г. беше направено живо отразяване чрез текст на събитията от изборния ден, като бяха представени и анализи за румънската политика, икономика и общество. В момента се реализира поредица от статии за българо-румънските отношения през XX и XXI век.

Заклучение

Има ли „западна“ и „източна“ трансгранична журналистика, дели ли се тя на „глобална“ и „регионална“ или „локална“? Дали независимо от претенциите за професионална обективност трансграничната журналистика, подобно на много други официално неутрални институции и професии – църква, бизнес, НПО-та, има геополитическа ориентация и програма? Феноменът е сложен, но остава доста непознат в България и Румъния, където медиите по правило са националноцентрични и отразяват изключително дневния ред и проблемите на конституиращите народи. Дали България и нейните съседи не биха спечелили, ако има повече трансгранични сайтове в духа на „Мостът на приятелството“?

Тези и други въпроси вероятно могат да са тема на бъдещи изследвания. Представените тук факти и анализ показват, че румъно-българският блог „Мостът на приятелството“ практикува „приземен“ вид трансгранична журналистика. Тя не се слави с трансгранични разкрития за корупция, но има не по-малко амбициозни цели: да допринесе за взаимното опознаване на румънци и българи, да очертае българо-румънска гледна точка към обществените реалности, да допринесе за културна промяна и модернизация у двата народа, като отвори мостове за общуване, свързване и сътрудничество между тях. В този смисъл разглежданата трансгранична журналистика също се стреми да изследва актуални теми от обществения живот на едната или и за двете държави, а нейното отразяване на едни или други събития и теми съдържа и потенциал за гражданска активност. Тя често поставя акцент на взаимността и общите пространства в политиката, икономиката и културата между румънци и българи и по този начин се стреми да насърчи сътрудничество между народите.

Така трансграничната журналистика на блога „Мостът на приятелството“ се вписва в духа на общуване между съседите и преминаване на границите, които все повече се утвърждава в ЕС. Ако според американските учебници ролята на журналистиката е да дава глас на онези, които остават нечути, то може би развитието на журналистиката в ЕС ще подчертава все повече друга нейна функция – да изгражда мостове там, където други виждат бариери!

ЛИТЕРАТУРА // BIBLIOGRAPHY

European Commission 2017a: Strengthening Innovation in Europe's Regions: Strategies for resilient, inclusive and sustainable growth (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions), 18.07, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0376&from=en> (28.01.2019)

European Commission 2017b: Cross-border Review https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/cross-border/review/#1 (28.01.2019)

European Commission 2017c: Boosting growth and cohesion in EU border regions (Communication from the Commission to the Council and the European Parliament), 20.09, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52017DC0534&from=bg&fbclid=IwAR0puTt_wD7-6Zt_CO_NnBo0iXkIL4_X5IRS1Gf2OrfidmAGkpDy0ZNptLao (28.01.2019)

Farm Subsidy 2017: Farmsubsidy.org at a glance. Presentation of the Farm Subsidy project – a project of the Open Knowledge Foundation Germany, a non-profit organisation working on transparency of public money <https://farmsubsidy.org/about/> (28.01.2019)

Glaspress 2019: <https://www.glaspress.rs/> (28.01.2019)

Heinderyckx, Francois 2016: Media scholar: Let's be modest about creating a European public sphere, Interview with Professor Francois Heinderyckx, Euractiv, 02.11, <https://www.euractiv.com/section/digital/interview/media-scholar-lets-be-modest-about-creating-a-european-public-sphere/> (28.01.2019)

Halem Verlag 2017: Grenzüberschreitender Journalismus, Handbuch zum Cross-Border-Journalismus, Ein Buch von Brigitte Alfter, <https://www.halem-verlag.de/grenzueberschreitender-journalismus/> (28.01.2019)

Journalism Fund 2019: About Us – Journalismfund.eu in a snapshot. <https://www.journalismfund.eu/> (28.01.2019)

European Journalism Observatory 2018: Cross-Border-Journalismus: Arbeiten in internationalen Teams. Über das Buch Brigitte Alfter (2017): Grenzüberschreitender Journalismus. Handbuch zum Cross-Border-Journalismus. Купф: Herbert von Halem-Verlag <https://de.ejo-online.eu/ausbildung/cross-border-journalismus-arbeiten-in-internationalen-teams> (28.01.2019)

Obzor News: <http://www.obzornews.bg/> (28.01.2019)

Sueddeutsche: Panama Papers. The secrets of dirty money <https://panamapapers.sueddeutsche.de/en/> (28.01.2019)

Voice-bg 2019: <http://voice-bg.com/> (28.01.2019)

Walker, Keith: <https://keithdwalker.ca/wp-content/summaries/d-f/DeepChange.Quinn.EBS.pdf> (28.01.2019)

24rodopi 2019: <http://rodopi24.blogspot.com/> (28.01.2019)